

Posudek školitele na doktorskou práci Edity Jirákové

Téma doktorské práce: Etnolingvistické aspekty nejnovějšího vývoje religiozity v Mongolsku

Zvolené téma nejen přitahuje pozornost mongolistů, ale je důležité také pro religionisty a sociology. Po pádu komunistického režimu se v Mongolsku objevila náboženská svoboda a nejrůznější odnože křesťanství se postupně začaly šířit do všech koutů země. Zároveň se začala oživovat činnost severního buddhismu (červeného lamaismu), který se rozšířil v Mongolsku již před mnoha staletími i takřka zcela zaniklého šamanismu.

Jaký je současný stav těchto náboženských směrů? Jak oslovují věřící? Jaké jsou postoje, názory a motivace věřících? Jakým způsobem náboženství oslovuje své přívržence? Jak Mongolové vnímají křesťanskou Bibli? Na tyto a mnohé další otázky je třeba hledat odpovědi. Můžeme konstatovat, že Edita Jiráková se ve své doktorské práci mnohých zmíněných témat dotýká a předkládá vědecké odpovědi.

Ve své práci doktorandka stručně a srozumitelně představila historické působení křesťanství na mongolském území, dějiny překladu Bible do mongolštiny a jednotlivé překladaatele. Vzhledem k tomu, že Bible hraje v křesťanské věrouce ústřední roli, zvolila si doktorandka hledisko etnolingvistické, aby se pokusila popsat způsob, jak bible Mongoly oslovuje. Aby doktorandka názorně představila způsob, jakým rozumí Mongolové jednotlivým překladům ústřední biblické terminologie (*Bůh, hřích, vína, spása, zlý duch, učedníci, ráj, peklo, Písmo* atd.) vypracovala podrobný srovnávací aparát, v němž porovnává odpovídající biblické pasáže ze tří mongolských překladů, přičemž tabulkový aparát doprovází také překlad do češtiny a angličtiny. Názorně zpracovaný tabulkový aparát, v němž jsou přehledně představeny jednotlivé odlišnosti hodnotím kladně. Doktorandka dospěla k závěru, že ze zkoumaných překladů se jeví jako nejzdařilejší překlad nejstarší (reedice Stallybrassova překladu z roku 1846), překlad vydaný Mongolským výborem pro překlad Bible (MBTC) hodnotí jako uspokojivý. Ze srovnání vychází nejhůře překlad J. Gibbense, a to především po stránce stylistické.

V práci jsou uvedena také teoretická východiska pro biblický překlad (Nida, Campbell) doplněná názornými ukázkami řešení v zemích s odlišnou nábožensko-kulturní tradicí (s. 87-94). Z uvedených Nidových doporučení pro překlad pojmu Bůh vyplývá, že je vhodné použít rodový pojem. Ve starém mongolském překladu bylo pro pojem Bůh použito slovo *burhan*, hřích - *nu'gel*, vína - *buruu*, spása - *avral*, peklo - *tam*, učedník - *s'avi*, Písmo - *nom*. Všechna tato slova doktorandka zkoumá z mnoha úhlů pohledu, především se zaměřuje na kulturní obsazenost termínů a možnosti recepce mongolských variant překladu adresátem. Z tohoto důvodu podrobně vymezuje významová pole uvedených slov, správně se snaží stanovit, zda jsou neodlučně spjata s buddhismem a zda je možné jejich použití v biblickém překladu. Doktorandka se ve své práci dotýká mnoha aspektů spojených s mongolskou kulturou, jazykem a myšlením. První překladaatele bible do mongolštiny - J. Schmidt a Pozdnějev byli badatelé s vynikající znalostí mongolštiny a tibetštiny a znali buddhistické učení, mnohé buddhistické texty dokonce překládali. Stallybrass studoval Ganžúr i Dándžúr, aby zjistil, jaká jazyková vrstva odpovídá duchovní literatuře. Jednalo se mimořádné překladaatele, kteří se zabývali i tak detailními aspekty, jako např. Jakým typem písma se má bible tisknout. Moderní překladaatele jejich kvalit zdaleka nedosahují. Gibbens nezná mongolštinu na takové úrovni, aby mohl kvalitně překládat, proto je jeho překlad hrubý a nekultivovaný.

Jedním z důvodů vysoké kvality doktorské práce je skutečnost, že doktorandka vycházela z materiálů shromážděných během opakovaných terénních výzkumů na území Mongolska. Oslovila množství informantů, věřících i nevěřících, a nahrála bezpočet rozhovorů. Tyto podklady ve své práci zajímavým způsobem zpracovala a doplnila svými odbornými komentáři.

Na tomto místě bych chtěl konkrétně jmenovat několik zdařilých bodů práce:

– Správně dospívá k závěru, že na území dnešního Mongolska nemůžeme hovořit o tradici

křesťanství, ač na ni v poslední době někteří misionáři poukazují.

– Dále správně konstatuje, že v dnešní době neexistuje jednotná mongolská křesťanská terminologie. Dále správně uvádí, že původní biblická terminologie z 19. století nebyla zcela bezchybná a z některých úhlů pohledu jí bylo nutné v dnešní době pozměnit.

– Překlad biblických pojmů do mongolštiny zkoumala z hlediska etnolingvistiky. Zabývala se kulturním pozadím jednotlivých slov. Správně přitom používala jako jeden ze zdrojů Lessingův slovník a jeho dodatek s buddhistickou terminologií. Dále doktorandka uvedla nejružnější možné konotace zkoumaných slov a na tomto základě se snažila určit jejich významové pole.

– Správně konstatuje, že pojem mesiáš je možné do mongolštiny přeložit slovem cizího původu *mesiya* z toho důvodu, že ve středověku, kdy na mongolské území pronikli nestoriáni se pro křesťanství rozšířilo označení *misiq-a-yin šašin* či *šilamin šašin*. Jedná se tedy o slovo, které bylo Mongolům známé. Nehledě na tuto skutečnost Gibbens zavedl nové označení *avragc'*.

– Na západě se rozšířilo přesvědčení o tom, že středověcí mongolští chánové uctívali mnohá náboženství. Doktorandka na s. 35 píše: „že vztah Mongolů ke křesťanské víře byl založen spíše na toleranci, než na hluboké víře.“ Toto konstatování není v zásadě mylné. Západní badatelé pokládají mongolskou náboženskou toleranci za nezvratný fakt, přesto se domnívám, že je otázkou, zda šlo skutečně o toleranci, či o nerozpoznaný synkretismus.

Doktorská práce Edity Jirákové přináší mnoho nových a zajímavých podnětů. Jsem přesvědčen, že se jedná o velmi kvalitní práci a doporučuji její obhajobu.

Vedoucí doktorské práce:

28.03.2009

Doc. J. Luvsandorj

